

Olesen, Finn

Working Paper

Værdifri samfundsvidenskab? - nogle refleksioner om økonomi

IME Working Paper, No. 69

Provided in Cooperation with:

Department of Environmental and Business Economics (IME), University of Southern Denmark

Suggested Citation: Olesen, Finn (2006) : Værdifri samfundsvidenskab? - nogle refleksioner om økonomi, IME Working Paper, No. 69, University of Southern Denmark, Department of Environmental and Business Economics (IME), Esbjerg

This Version is available at:

<https://hdl.handle.net/10419/83115>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Die Dokumente auf EconStor dürfen zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden.

Sie dürfen die Dokumente nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, öffentlich zugänglich machen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Sofern die Verfasser die Dokumente unter Open-Content-Lizenzen (insbesondere CC-Lizenzen) zur Verfügung gestellt haben sollten, gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der dort genannten Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

Terms of use:

Documents in EconStor may be saved and copied for your personal and scholarly purposes.

You are not to copy documents for public or commercial purposes, to exhibit the documents publicly, to make them publicly available on the internet, or to distribute or otherwise use the documents in public.

If the documents have been made available under an Open Content Licence (especially Creative Commons Licences), you may exercise further usage rights as specified in the indicated licence.

**Værdifri samfundsvidenskab?
- nogle refleksioner om økonomi**

Finn Olesen

Marts 2006

Alle rettigheder forbeholdes instituttet (IME). Mekanisk eller fotografisk gengivelse af dette WORKING PAPER eller dele heraf er uden instituttets skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget heraf er uddrag til anmeldelser.

© Syddansk Universitet, Esbjerg og forfatteren, 2006.

Redaktør: Eva Roth

Institut for Miljø- og Erhvervsøkonomi
IME WORKING PAPER 69/06

ISSN 1399-3224

Finn Olesen
Institut for Miljø- og Erhvervsøkonomi
Syddansk Universitet, Esbjerg
Niels Bohrs Vej 9-10
6700 Esbjerg
Tlf.: 6550 1514
Fax: 6550 1091
E-mail: finn@sam.sdu.dk

Abstract

Med en påstået videnskabeliggørelse af økonomi i form af en stadig mere markant tilslutning til det naturvidenskabelige forskningsideal som den alment accepterede uniforme metodologi, er økonomi vel blevet objektiviseret. Eller er det? Kan samfundsvidenskab og dermed også økonomi gøres værdifri? Med udgangspunkt i et symposium til Hector Estrup skal der i nærværende papir gøres nogle refleksioner over dette grundlæggende spørgsmål.

Uden på nogen måde at ville kompromittere mine kolleger Britt Schak Hansen og Tommy Søndergård Poulsen, begge IME, skal jeg takke dem for kommentarer til en tidligere version af dette papir.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	7
2. Abstraktion og virkelighed: værdifri syntese mulig?	8
3. Kritisk realisme	12
4. Nogle afrundende bemærkninger	14
5. Litteratur.....	19

1. Indledning

I anledning af Hector Estrups fratrædelse som professor ved Økonomisk Institut på Københavns Universitet i efteråret 2003 blev der på universitetet afholdt et symposium. Hovedindlæggene er efterfølgende optrykt i Nationaløkonomisk Tidsskrift.¹

Især to af indlæggene – Foss (2003) og Kærgård (2003) – er interessante i den forstand, at de begge på hver sin vis beskæftiger sig med nogle af videnskaberens iboende normative aspekter.

En værdifri samfundsvidenskab ikke mulig. Dermed er postulatet om mainstream økonomisk tankegang med sin tilsyneladende ukontroversielle accept af en uniform matematisk formalisme som den eneste anvendelige videnskabelige metodologiske approach naturligvis i sig selv blot endnu en værdibaseret norm. Om end tilslutningen hertil måske synes generel i hovedparten af den økonomiske forskning med blot et minimalt og blandet kor af mere heterodoks orienterede og holistisk prægede økonomer som advarende og spørgsmålstejnende sirenener til mainstream tankegangen, er der dog grund til en fortsat refleksion over dette helt centrale tema.

I det følgende skal derfor nogle væsentlige aspekter hos Foss (2003) og Kærgård (2003) først belyses nærmere. Dernæst forsøges kort nogle relevante aspekter fra kritisk realisme inddraget i den videre metodologiske diskussion. Dette sker med udgangspunkt i Chick & Dow (2003) og Jespersen (2003b). Endelig afsluttes papiret med nogle afrundende bemærkninger, som blandt andet har til hensigt at give nogle pejlemærker for den fremtidige diskussion om udformningen af en relevant økonomisk metodologi (og økonomisk teori): økonomiske spørgsmål er ofte komplekse og svarene sjældent simple; derfor bør den metodologiske pluralisme dyrkes, og måske giver netop kritisk realisme et brugbart bud på, hvordan økonomiske spørgsmål kan besvares på relevant vis.

1 For en egentlig anmeldelse af symposiets i alt fire bidrag skal der henvises til Perregaard (2004).

2. Abstraktion og virkelighed: værdifri syntese mulig?

Mens Foss (2003) beskæftiger sig med det grundlæggende metodologiske problem: hvor abstrakt kan (bør) en økonomisk teori eller model være i relation til en blot nogenlunde realistisk repræsentation af den virkelighed, som teorien eller modellen forsøger at beskrive eller forholde sig til, behandler Kærgård (2003) problematikken mellem ”er” og ”bør” udsagn i økonomi af en implicit såvel som af en mere eksplicit karakter.

Begge konkluderer (ikke overraskende) normativt, at det dels afhænger af øjnene, der ser – Foss (2003): jo mere naturvidenskabeligt den enkelte forskers udgangspunkt end måtte være, desto mere formel abstraktion er acceptabelt, og omvendt jo mere humanistisk, hermeneutisk inspireret modsætningsvist forfatterens udgangspunkt er, desto mindre attråværdigt er netop en sådan approach – dels at ekspertens rolle ofte ikke adskiller sig markant fra politikerens – Kærgård (2003): som politikerens må eksperten ofte acceptere værdidomme enten som præmis eller argument for hans eller hendes videnskabelige analyse, ligesom politikerens ofte foranlediges til at indhulle en værdipræget argumentation eller konklusion i en videnskabelig påtaget objektiv iklædning.²

Helt forventeligt flytter nissen dermed med.

Økonomisk teori kan ikke kemisk renses for normative aspekter. De har alle dage været til stede i økonomi, og de vil fortsætte med at være der. Siden tidernes morgen har *the quality and justice of life* således eksempelvis været to centrale spørgsmål af dyb relevans for menneskelig adfærd. Også inden for den økonomiske teoris rammer. Til enhver tid har næsten enhver økonom derfor ofte haft en vision om det gode, det retfærdige og det rigtige samfund. Det lærer

2 At der i denne sammenhæng alligevel forhåbentlig er tale om en afgørende gradsforskel i ”normativiteten” er korrekt fremhævet af Kærgård (2003:406), der dog i samme åndedrag selv påpeger, at en sådan tilkendegivelse i bund og grund er subjektivt bestemt: ”Det er oplagt, at eksperter betragtes som mere troværdige end politikere. Og det er vel ... heller ikke så ulogisk. Politikere kan blive tvunget til at begrunde beslutninger, der ikke er fuldt analyserede, medens videnskabsmænd først bør udtale sig, når de har gennemanalyseret problemerne. Men det er selvfølgelig et problem, hvem der afgør, hvad ”gennemanalyseret” betyder”.

den økonomiske teoriehistorie os. Nogle gange har denne vision dog været mere fremtrædende og synlig end andre gange. Normative aspekter har dermed været eksplicit, andre gange mere ydmygt og undertrykt, til stede i økonomisk teori. Men de har været der.

Og helt grundlæggende er vel al videnskab normativ i den forstand, at vi **må** vælge emne – hvorfor behandle et og ikke et andet emne? – og en konkret angrebsform eller metode (”teknisk” i bred forstand inklusive lingvistiske og semantiske aspekter) med de begrænsninger, der følger heraf. Hvor stor en rolle det subjektive element bør have, afhænger vel af videnskabens karakter; ontologisk lægger naturvidenskabelige problemstillinger langt lettere op til en neopositivisme, mens fortolkningselementet helt klart er tydeligere til stede inden for samfundsvidenskab og humaniora; med et spektrum rækkende fra en neopositivistisk over kritisk teori til en konstruktivistisk verdensopfattelse.³ Og det at forholde sig normativt til en given problemstilling er ikke nødvendigvis det samme som ren ustruktureret metafysik. Også selvom kritikerne heraf gerne vil belære os andre om, at det er tilfældet.

Videnskab – naturvidenskabelig eller ej – kan i bund og grund altså ikke gøres værdifri. Problematisk; ja måske nok – ingen klare entydige konklusioner synes dermed at være helt sikre, når videnskabelige konklusioner skal drages, de kan altid kun drages på baggrund af nogle bestemte præmisser – ligesom det set afhænger af øjnene, der ser, afhænger også ethvert laboratorieeksperiment i sin forstand af laboratoriets udformning og eksperimentets konkrete opstilling. Men befriende er det alligevel at erkende, at normative aspekter heller ikke, hvad angår menneskelivets mere videnskabelige aktiviteter kan lades ude af betragtning. De har været der altid, og de er kommet for at blive. Menneskelig ak-

3 Og i denne sammenhæng synes økonomi som fagdisciplin betragtet at have betydelig flere kendetegn til fælles med naturvidenskaberne end med humaniora og de andre samfundsvidenskaber. I hvert tilfælde hvis man ved økonomi forstår samfundsøkonomi. Med sin ofte case baserede tilgang synes megen erhvervsøkonomi at være mindre dogmatisk i sin metodologi og mere åben over for dialogen som et vigtigt redskab til at opnå yderligere erkendelse; jf. eksempelvis fremstillingen i Flyvbjerg (2003).

tivitet har altid været og vil altid forblive at være grundlæggende normativt bestemt.

Dette betyder dog ikke, at al videnskabelig aktivitet er lige god. I den forstand, at den normative dimension præciseres og ekspliciteres i de videnskabelige udsagn og analyser er disse stærkere (på et højere erkendelsesniveau eller ”bedre”) end andre udsagn og analyser, der forfægter en objektivitet, der grundlæggende ikke er til stede. Et videnskabeligt arbejdes kvaliteter er derfor ikke alene bestemt af rene objektive, eller snarere mainstream bestemte, kendetegn. Kvaliteten fastlægges også af arbejdets normative erkendelsesmæssige dimension. Eller måske snarere burde gøre det.

Og især inden for samfundsvidenskaberne bør vi erkende og anerkende denne dimensions alt afgørende betydning. At samfundene til stadighed har forandret og udviklet sig gennem historien synes at være en ret indlysende kendsgerning. Det lærer makroøkonomisk teori os om. Set i et teoriehistorisk perspektiv er sådanne økonomiske studier beskrivelser af samfundenes omskiftelighed. Og en stillingtagen til forløbet af en sådan udviklingsproces – med fremhævelse af positive såvel som negative konsekvenser – kan næppe ske uden en mere eller mindre bevidst anvendelse af normative argumenter og kriterier.

Netop derfor er det rejste spørgsmål hos Foss (2003) af en substantiel betydning: hvor abstrakt kan man acceptere, at en given økonomisk teori må være, hvis den samtidig skal være i stand til at sige noget relevant om den faktiske økonomiske virkelighed, som kendetegner et givet samfund med konkrete økonomiske problemstillinger i en given historisk kontekst? Da heller ikke økonomer er identiske individer med en enslydende opfattelse af det økonomiske systems indretning og mange forskellige kausale strukturer, må svaret nødvendigvis blive flertydigt. Det afhænger som sagt af øjnene, der ser.⁴ Nogle vælger eksempelvis at dyrke en friedmansk instrumentalisme med udgangspunkt i

4 Jf. Foss (2003:369): ”Mere generelt kan man hævde, at forskellige økonomer har forskellige ”ontologiske commitments” ... det vil sige forskellige opfattelser af hvordan økonomiens beskaffenhed bør afspejles i teorier, og hvilke begrænsninger med hensyn til teorivalg og teoriudvikling dette medfører”.

Friedman (1953), mens andre vælger at tage afstand fra en sådan approach. De vælger måske i stedet for i en større udstrækning at dyrke realismeaspektet (tænk eksempelvis blot på detaljeringsgraden i en traditionel keynesiansk inspireret makroøkonometrisk model). Eller måske en mere pluralistisk metodologisk tilgang, eksempelvis af en mere tværdisciplinær beskaffenhed.

Under alle omstændigheder må enhver økonomisk teori, hvis den skal opnå relevans, forsøge at forstå, hvorledes væsentlige fundamentale kausale processer forløber i den type økonomi, som man forsøger at beskrive og analysere. Er dette ikke tilfældet, mister teorien på afgørende vis kontakt med den virkelighed, som den nødvendigvis må afspejle i et større eller et mindre omfang. I denne sammenhæng er det dog helt afgørende at erkende, at en given økonomisk teori, hvor fremragende denne end måtte være, målt på baggrund af givne videnskabsteoretiske kriterier, aldrig bliver i stand til at give et 1:1 billede af virkeligheden. Hertil er virkeligheden for omfattende, for kompleks og for foranderlig. Selektion er og bliver nødvendig. Vi må altid købe os til en nødvendig grad af operationalisme på realismens bekostning.⁵ Og også derfor kan den økonomiske videnskab ikke være rendyrket objektiv i sit indhold. Den enkelte forsker må vælge, hvad der for hende eller ham synes at være væsentligt for at kunne udforme en troværdig og en operationel model til beskrivelse af virkelighedens mangfoldige økonomiske problemer.

I denne forstand er økonomiske modeller altid udtryk for en form for tankeeksperimenter; jf. Foss (2003:369-72). Eller som Kærgård (2003:401) korrekt og meget rammende fremhæver:

5 Blot må man håbe, at vi som økonomer forsøger at løse en sådan problematik med en vis indsigt i Poppers idealforestillinger om det videnskabelige forskermiljø, hvor den kritiske dimension dyrkes fordomsfrit blandt andet igennem den åbne dialog. Eller som Popper selv har sagt det: "Hvorledes kan vi håbe på at opdage og eliminere fejl? ... ved at kritisere andres teorier ... og vore egne teorier og gætterier ... hvis du er interesseret i det problem, jeg prøvede at løse med min påstand ... kan du hjælpe mig ved at kritisere den så hårdt, du formår; og hvis du kan finde på et eller andet forsøg, som du mener kan tilbagevise min påstand, vil jeg gladelig og af al magt hjælpe dig med at tilbagevise den"; Popper (1996:34-35). Men måske er økonomer ikke så begejstrede heller for falsifikationsprincippet; jf. Mark Blaug der har kendetegnet økonomer som naive falsifikationister.

”Den økonomiske metode har i omkring 200 år været at formulere stadig klarere og mere præcise udsagn. Og det er helt bevidst gjort ved at fravælge en række af den store, rodede og uoverskuelige virkeligheds nuancer”.⁶

3. Kritisk realisme

Med udgangspunkt i Keynes’ forfatterskab har flere bidragsydere, inden for hvad der benævnes den Post-keynesianske skole, forsøgt at finde et alternativ til den mainstream økonomiske metodologi primært med et makroøkonomisk fokus. Denne benævnes for kritisk realisme.⁷ Accepterer vi en matematisk formalistisk forskningsapproach er denne nemlig ikke omkostningsfri. En sådan betingelse, ifølge Chick & Dow (2003), at man må opfatte det økonomiske system som et lukket og et mekanisk system. Og da vi ikke, eller i hvert tilfælde kun yderst vanskeligt, kan gennemføre egentlige eksperimenter inden for økonomi, i modsætning til, hvad der er tilfældet inden for naturvidenskaberne, må vi skabe konsistente teoretiske systemer, der ofte måske ikke er særlig virkelighedsnære i deres indhold. Skal menneskelig adfærd opfattes som en social adfærd, er dette ikke altid en hensigtsmæssig konstruktion, idet økonomiske agenter, deres påståede rationalitet til trods, som oftest:

“learn and innovate and that the institutions and conventions which shape economic actions evolve through time”; Chick & Dow (2003:709).

-
- 6 Og videre hedder det hos Kærgård (2003:401): ”Mainstream-økonomien har ihvertilfald siden 1870erne søgt at udvikle modeller, der var klare og præcise, og som derfor ikke indfanger alle virkelighedens detaljer, og som derfor ikke er ”sande”. De økonomiske forskere prøver at modellere de træk ved virkeligheden, de finder centrale”. Eller hos Kærgård (2006:1): ”En teori er derfor altid en forenkling, der er designet til at rendyrke et enkelt aspekt eller en enkel del af virkeligheden”.
- 7 For et dansk bidrag omhandlende denne metodologiske retning skal der henvises til Jespersen (2003b).

Og derfor må vi, ifølge de to forfattere, snarere betragte økonomi som et åbent organisk (eller biologisk) system med en ofte afgørende interdependens mellem systemets mange delelementer og med en væsentlig institutionel og adfærdsmæssig forandring over tid. Ofte vil vores forståelse af forskellige begreber og sammenhænge derfor være tids- og stedspecifikke.⁸ Dermed er viden i en vis forstand en social konstruktion, som Tony Lawson argumenterer. Og dermed i sagens natur måske også en forgængelig viden. Og i hvert tilfælde en foranderlig viden.

At virkeligheden eksisterer, og at vi skal tage konsekvensen heraf - eksempelvis ved at anerkende værdien af induktiv inspiration – er et kerneudsagn i kritisk realisme. Og så banalt og ligetil, som dette udsagn umiddelbart lyder, er det ikke. Mange forhold, især af en samfundsmæssig karakter, spiller afgørende ind på de økonomiske. Derfor må man som kritisk realist, som andre, beskrive strukturerne i samfundet og forsøge at forstå de bagved liggende kausale sammenhænge. Men altid med det helt afgørende forhold for øje, at enhver samfundsøkonomisk viden er af en kontekstuel beskaffenhed. Og dermed foranderlig. Også derfor må økonomiske udsagn naturligvis efterprøves empirisk. Som Jespersen (2003b) sammenfatter det, så må man i en keynesiansk kausalanalyse gøre brug af en åben modelstruktur, være procesorienteret i sin analyse og forstå, at økonomiske beslutninger træffes under usikkerhed. Og dermed bliver den økonomiske udvikling en endogen bestemt størrelse. Den vej ad hvilken du går, er derfor unik i bestemmelsen af de fremtidige økonomiske udfald. I den forstand er intet prædetermineret.

Og med kritisk realisme som et alternativt økonomisk metodologisk set up mener økonomer inden for denne teoriretning at kunne bidrage med især makroøkonomiske argumenter og analyser, der nok ligger uden for den økonomiske mainstream tankegang, men som dog alligevel – især efter post-keynesianernes egen opfattelse – giver relevante bud på væsentlige økonomiske problemer, teo-

8 Netop derfor spiller *conceptual problems* ofte en mere betydende rolle inden for samfundsvidenskaberne end, hvad der er tilfældet for de naturvidenskabelige fagdiscipliners vedkommende. Videnskab som en problemløsende aktivitet er derfor ofte inden for de såkaldte *soft sciences* knyttet til også en nødvendig begrebsafklaring.

retisk som også mere empirisk.⁹ Problemet er dog blot det helt aktuelle og ganske interessante, hvorledes skal disse overordnede betragtninger kunne implementeres, således at den kritiske realisme bliver konkret operationaliserbar? Hvilke dele af det økonomiske system skal eksempelvis betragtes som lukkede delsystemer? Og hvilke som åbne? Disse og andre relevante spørgsmål må den kritiske realisme kunne besvare på tilfredsstillende vis, hvis metodologien skal have videre relevans – udover at kunne give en kritisk perspektivering af mainstream tilgangen, hvilket i selv sig selv følgende kan være en særdeles værdifuld rolle at spille – og derudover også vinde i tilslutning blandt økonomer.

4. Nogle afrundende bemærkninger

Som belyst i det ovenstående er samfundsvidenskab og dermed også fagdisciplinen økonomi ikke værdifri. Hvor meget og hvor ihærdigt vi som økonomer end måtte jage den størst mulige grad af objektivitet, er dette i bund og grund en umulig Sisyfos-opgave. Eller med Kærgård (2003:402):

”Der er altså ingen tvivl om, at økonomien principielt ikke er eller ikke kan være objektiv. Den er et forsøg på at uddestillere en konsistent model eller historie af en særdeles broget virkelighed. Den proces må ofte være et valg af, hvad der anses for de vigtigste mekanismer”

Værdidomme er og bliver en del af økonomiens genstandsfelt. Og godt det samme; for hvordan skulle økonomi ellers på relevant vis kunne belyse de problemer, som beskæftiger også moderne oplyste mennesker i et til stadighed for-

9 Jf. f.eks. Jespersen (2005a), der diskuterer en Keynes-tro approaches konsekvenser for udformningen af en makroøkonomisk teori. Han skriver heri konkluderende, p. 116, at: ”Det makroøkonomiske system er med andre ord, ifølge Keynes, åbent. Der kan ikke én gang for alle opstilles én generel (ligevægts)model, der med et urværks præcision kan beskrive og forudsige det makroøkonomiske forløb. Og hvorfor ikke? Hertil svarer den nye generation af postkeynesianere, at den makroøkonomiske epistemologi må afspejle det forhold, at den menneskelige adfærd ikke er mekanisk. At økonomi grundlæggende er en humanvidenskab (moral science) med deraf følgende tilfældige elementer – tilfældige forstået som uforklarede snarere end usystematiske handlinger”. For en yderligere diskussion af Keynes’ makroøkonomiske teori set i relation til alternative teoretiske set ups kan der henvises til Jespersen (2003a) & (2005b).

anderligt samfund. I denne forstand ”kønsløs” økonomisk teoretisering mangler formentlig meningsmands interesse, indebærer først og fremmest kun anerkendelse blandt det økonomiske parnas elfenbenstårns egne selvudråbte riddere og har om muligt (og tak for det vil mange uden for dette tårn nok konkludere) kun minimal gennemslagskraft hos de besluttende politiske organer.

En påtaget objektiv og uniform, matematisk formalistisk metodologisk approach, som den mainstream økonomi synes at advokere som den eneste anvendelige, er derfor som påpeget af blandt andre Lawson (1999) næppe en særlig frugtbar og fremkommelig vej at forfølge.¹⁰ På den anden side skal man selvfølgelig ikke begå den fejlslutning at acceptere, at *anythings goes* inden for økonomi. Kaotisk anarkisme og snakkende subjektivism – hvad man måske med ironi kunne betegne som *general theory of nonsens* – har lige så lidt fremtidsperspektiv og en nutidig relevant rolle at spille inden for videnskabelig økonomi; jf. fremstillingen hos Aage (2003).¹¹

Med netop dette er jo heller ikke intentionen i kritisk realisme, der kunne være et bud på en økonomisk metodologi med fremtidig vind i sejlene.

Nok anerkender denne retning ikke, at sociale systemer generelt kan betragtes som lukkede systemer. I bund og grund er sociale systemer som det økonomi-

10 Som påpeget af Katzner (2003) er der flere helt indlysende årsager til, at økonomi som fag blev mere og mere orienteret mod en matematisk formalisme. Eksempelvis gik udbredelsen af matematik inden for økonomi hånd i hånd med positivismens og falsifikationismens indtog på den videnskabelige scene: ”Of course, mathematics invaded and spread throughout economics during the same period in which positivism entered and gave way to falsification as the means for determining truth. And, clearly, mathematics has been enlisted in the service of both positivism and falsification in economics”; (op. cit. pp. 562-63). Og derved gav de matematiske metoder økonomi (mikro- som makroøkonomisk) et større skær af videnskabelig respektabilitet: ”The use of mathematics adds an aura of the scientific to economics in its enforcement of precision in the articulation of concepts and results, in its enhancement of clarification in the logical structure of argument, and in its creation of sharp delineation of the boundaries of the analysis as a whole”; (op. cit. p. 565).

11 Hvor det blandt andet påpeges, at: ”Visse nutidige socialkonstruktivister går så vidt som til at hævde, at objektiviteten ikke eksisterer og at sondringen er umulig. Tilsyneladende tager de ikke skridtet fuldt ud og erklærer al (samfunds)videnskab for umulig. Og for øvrigt: Fordi noget er vanskeligt, behøver det jo ikke at være umuligt. Og fordi noget er umuligt, behøver man jo ikke nødvendigvis at lade være med at forsøge”.

ske system et organisk, åbent og foranderligt system. Men derfor kan delelementer heraf – endda måske væsentlige og ganske betydningsfulde dele af det samlede sociale system – alligevel godt være kendetegnet ved, hvad man kunne benævne for lokal stabilitet (om end i det lange tidsperspektiv nok af en mere midlertidig end af en permanent karakter). Men sikker kan vi naturligvis ikke være. Netop derfor er en nærmere udforskning nødvendig. Også naturligvis en udforskning, som sker efter den herskende mainstreams økonomiske tankegangs mere uniforme og matematisk formalistiske metodologiske retningslinier. Blot må dette naturligvis ske med en fornøden videnskabelig og alment klædelig ydmyghed. Blot fordi tilslutningen til mainstream tankegangen er stor, måske endda overvældende, og de begrebs- og erkendelsesmæssige problemer ved denne approach tilsyneladende få og minimale, kan man med et kritisk realistisk metodologisk udgangspunkt ikke være sikker på, at mainstream også i den nu undersøgte konkrete sammenhæng er brugbar eller mere relevant end andre alternative tilgange.

Formentlig giver det ikke altid mening at lede efter entydige og klare svar på ofte endda særdeles komplekse samfundsvidenskabelige problemstillinger med et måske ganske markant indhold af økonomisk dominerende indflydelse. Dette kan for os som økonomer (og som samfundsinteresserede mennesker) være svært at forstå såvel som at erkende og acceptere. Vi er måske mere end andre samfundsvidenskabelige kandidater netop oplært i at inddele verdenen i nogenlunde overskuelige modeller, som har til hensigt at give klare og helst entydige svar på de stillede spørgsmål. Forståelig er måske derfor vores frustration, når vi må erkende de forsimplede modellers begrænsninger. Med en oplæring i en for uniform metodologi, dennes potentielle fordele til trods, mangler vi i denne situation alternative tilgange.¹²

12 Med Kærgård (2006:2): ”Som sociologen Henrik Dahl har formuleret det: ”Hvis man kun har en hammer, så får alle ens problemer en tilbøjelighed til at ligne søm” ... Neoklassisk teori brugt som hammer bliver til en vulgærøkonomisme, hvor alt skal markedsføres og måles i kroner og ører. Og hvor de vanskeligt målelige ting bliver glemt, selv om de i mange situationer er de vigtigste”.

Er kompleksitet et grundlæggende livsvilkår, også når de økonomiske aspekter af et åbent socialt system skal belyse, synes vejen frem at være en form for metodologisk pluralisme. Og i denne sammenhæng synes kritisk realisme ikke at stå med de dårligste kort på hånden. I hvert tilfælde ikke førend denne retnings metodologiske potentiale nærmere er blevet undersøgt. Og anlægges der et syn på kritisk realisme, som det Tony Lawson gør sig til talsmand for, synes traditionen til Poppers kritiske rationalisme tydelig på flere punkter. Især når man læser Lawsons ideal for, hvorledes det akademiske samfund burde opføre sig. Et sådant mere optimalt videnskabeligt samfund end det nutidige fremherskende burde være kendetegnet ved, at vi alle skulle være:

“fully united in a quest both for greater relevance and for a more open, tolerant, and inclusive forum than is currently to be found in the economic academy. These two aspects go together, of course; a more open and prointellectual forum, where competition at the level of ideas is encouraged, interaction is premised upon mutual respect for others, opportunities for all, and the need to be charitable to opponents, appears far more likely to lead to relevance”; Lawson (1999:10-11).

Men måske er dette et ideal, som hører en svunden fortid til. Måske har den økonomiske fagdisciplin bevæget sig så langt ud ad den naturvidenskabelig inspireret metodologiske approachs veje, at der ikke længere er nogen vej tilbage; i hvert tilfælde ikke for hovedparten af fagdisciplinens udøvere. Og måske har hermeneutikken kun en beskedent birolle at spille inden for økonomi. Men selv biroller kan jo være vigtige; ja, ligefrem afgørende for forståelsen af spillets nuancer og grundlæggende kvaliteter. I hvert tilfælde i visse sammenhænge.

Men kvæles økonomis pluralistiske metodologiske potentiale, er det i bedste fald kun nogle begrænsede spørgsmål, som den økonomiske teori i fremtiden på relevant vis vil være i stand til at besvare. Og det vel at mærke uden nogen tilsyneladende garanti for, at økonomi på fornuftig vis kan bidrage til belysningen af de mest påtrængende og interessante samfundsspørgsmål i en fremtid, hvor samfundene – regionalt, nationalt som internationalt – med al sandsynlighed

næppe vil udvikle sig i et mindre hastigst tempo, end hvad vi hidtil har været bekendt med. Og dette ville dog være sørgeligt, i og med at de fleste samfundsspørgsmål alle uden undtagelse indeholder væsentlige (afgørende) økonomiske aspekter. Måske er der derfor god grund til at reflektere over indholdet i det følgende statement fra Dow (2003:551); kunne hælde, at synspunktet fortsat har relevans i en moderne kontekst:

”If economics is understood as a mathematical discipline, then it is much easier to see history, sociology, philosophy, and methodology as drawing on quite different expertise and being disconnected from economic practice. But for those who see economics as a social science that happens to employ mathematics, the content of economics itself already requires expertise in history, sociology, philosophy, and methodology”.

5. Litteratur

- [1] Aage Hans (2003): "Uredelighed, fri debat eller rent nonsens?", Økonomi & Politik 2003:4, pp. 21-32.
- [2] Dow, Sheila (2003): "Understanding the relationship between mathematics and economics", Journal of Post Keynesian Economics, Summer 2003, pp. 547-60.
- [3] Flyvbjerg, Bent (2003): "Making Social Science Matter – Why social inquiry fails and how it can succeed again", Cambridge University Press 2003.
- [4] Foss, Nicolai J. (2003): "Abstraktion og virkelighedskontakt i økonomisk teori: Hector Estrup og økonomisk metodologi", Nationaløkonomisk Tidsskrift 2003, pp. 364-75.
- [5] Friedman, Milton (1953): "The Methodology of Positive Economics" fra bogen "Essays in Positive Economics", The University of Chicago Press 1953, pp. 3-43.
- [6] Jespersen, Jesper (2005a): "Keynes-inspireret makroøkonomisk teori", Nationaløkonomisk Tidsskrift 2005, pp. 104-21.
- [7] Jespersen, Jesper (2005b): "Post-keynesiansk Makroteori", Samfundsøkonomen 2005:3.
- [8] Jespersen, Jesper (2003a): "Makroøkonomisk metode: Keynes og lærebøgerne – to adskilte verdener", Økonomi & Politik 2003:4, pp. 33-46.
- [9] Jespersen, Jesper (2003b): "Kritisk realisme – teori og praksis. En samfundsvidenskabelig metodologi med makroøkonomiske eksempler" fra bogen "Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne – På tværs af fagkulturer

og paradigmer”, Fuglsang, L. & Bitsch Olsen (red.), Roskilde Universitetsforlag 2003, pp. 247-87.

- [10] Katzner, Donald (2003): ”Why mathematics in economics?”, *Journal of Post Keynesian Economics*, Summer 2003, pp. 561-74.
- [11] Kærgård, Niels (2006): ”Mainstream-økonomien omkring årtusindeskiftet”, *Konferencebidrag på Nationaløkonomisk Forenings Årsmøde 6.-7. januar 2006*.
- [12] Kærgård, Niels (2003): ”Videnskab og politik”, *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 2003, pp. 399-408.
- [13] Lawson, Tony (1999): ”Connections and distinctions: Post Keynesian and critical realism”, *Journal of Post Keynesian Economics* 1999, No. 1, pp. 3-14.
- [14] Perregaard, Henrik Preben (2004): ”Symposium for Hector Estrup – Anmeldelse af fire bidrag”, *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 2004, pp. 314-21.
- [15] Karl Popper: ”Kritisk rationalisme. Udvalgte essays om videnskab og samfund”, *Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck* 1996.

Department of Environmental and Business Economics
Institut for Miljø- og Erhvervsøkonomi (IME)

IME WORKING PAPERS

ISSN: 1399-3224

Issued working papers from IME

Udgivne arbejdsrapporter fra IME

No.

1/99	Frank Jensen Niels Vestergaard Hans Frost	<i>Asymmetrisk information og regulering af forurening</i>
2/99	Finn Olesen	<i>Monetær integration i EU</i>
3/99	Frank Jensen Niels Vestergaard	<i>Regulation of Renewable Resources in Federal Systems: The Case of Fishery in the EU</i>
4/99	Villy Søgaard	<i>The Development of Organic Farming in Europe</i>
5/99	Teit Lüthje Finn Olesen	<i>EU som handelsskabende faktor?</i>
6/99	Carsten Lyng Jensen	<i>A Critical Review of the Common Fisheries Policy</i>
7/00	Carsten Lyng Jensen	<i>Output Substitution in a Regulated Fishery</i>
8/00	Finn Olesen	<i>Jørgen Henrik Gelting – En betydende dansk keynesianer</i>
9/00	Frank Jensen Niels Vestergaard	<i>Moral Hazard Problems in Fisheries Regulation: The Case of Illegal Landings</i>
10/00	Finn Olesen	<i>Moral, etik og økonomi</i>

11/00	Birgit Nahrstedt	<i>Legal Aspect of Border Commuting in the Danish-German Border Region</i>
12/00	Finn Olesen	<i>Om Økonomi, matematik og videnskabelighed - et bud på provokation</i>
13/00	Finn Olesen Jørgen Drud Hansen	<i>European Integration: Some stylised facts</i>
14/01	Lone Grønbæk	<i>Fishery Economics and Game Theory</i>
15/01	Finn Olesen	<i>Jørgen Pedersen on fiscal policy - A note</i>
16/01	Frank Jensen	<i>A Critical Review of the Fisheries Policy: Total Allowable Catches and Rations for Cod in the North Sea</i>
17/01	Urs Steiner Brandt	<i>Are uniform solutions focal? The case of international environmental agreements</i>
18/01	Urs Steiner Brandt	<i>Group Uniform Solutions</i>
19/01	Frank Jensen	<i>Prices versus Quantities for Common Pool Resources</i>
20/01	Urs Steiner Brandt	<i>Uniform Reductions are not that Bad</i>
21/01	Finn Olesen Frank Jensen	<i>A note on Marx</i>
22/01	Urs Steiner Brandt Gert Tinggaard Svendsen	<i>Hot air in Kyoto, cold air in The Hague</i>
23/01	Finn Olesen	<i>Den marginalistiske revolution: En dansk spire der ikke slog rod?</i>
24/01	Tommy Poulsen	<i>Skattekonkurrence og EU's skattestruktur</i>
25/01	Knud Sinding	<i>Environmental Management Systems as Sources of Competitive Advantage</i>
26/01	Finn Olesen	<i>On Machinery. Tog Ricardo fejl?</i>
27/01	Finn Olesen	<i>Ernst Brandes: Samfundsspørgsmaal - en kritik af Malthus og Ricardo</i>
28/01	Henrik Herlau Helge Tetzschner	<i>Securing Knowledge Assets in the Early Phase of Innovation</i>
29/02	Finn Olesen	<i>Økonomisk teorihistorie Overflødig information eller brugbar ballast?</i>

30/02	Finn Olesen	<i>Om god økonomisk metode – beskrivelse af et lukket eller et åbent socialt system?</i>
31/02	Lone Grønbæk Kronbak	<i>The Dynamics of an Open Access: The case of the Baltic Sea Cod Fishery – A Strategic Approach -</i>
32/02	Niels Vestergaard Dale Squires Frank Jensen Jesper Levring Andersen	<i>Technical Efficiency of the Danish Trawl fleet: Are the Industrial Vessels Better Than Others?</i>
33/02	Birgit Nahrstedt Henning P. Jørgensen Ayoe Hoff	<i>Estimation of Production Functions on Fishery: A Danish Survey</i>
34/02	Hans Jørgen Skriver	<i>Organisationskulturens betydning for vidensdelingen mellem daginstitutionsledere i Varde Kommune</i>
35/02	Urs Steiner Brandt Gert Tinggaard Svendsen	<i>Rent-seeking and grandfathering: The case of GHG trade in the EU</i>
36/02	Philip Peck Knud Sinding	<i>Environmental and Social Disclosure and Data-Richness in the Mining Industry</i>
37/03	Urs Steiner Brandt Gert Tinggaard Svendsen	<i>Fighting windmills? EU industrial interests and global climate negotiations</i>
38/03	Finn Olesen	<i>Ivar Jantzen – ingeniøren, som beskæftigede sig med økonomi</i>
39/03	Finn Olesen	<i>Jens Warming: den miskendte økonom</i>
40/03	Urs Steiner Brandt	<i>Unilateral actions, the case of international environmental problems</i>
41/03	Finn Olesen	<i>Isi Grünbaum: den politiske økonom</i>
42/03	Urs Steiner Brandt Gert Tinggaard Svendsen	<i>Hot Air as an Implicit Side Payment Arrangement: Could a Hot Air Provision have Saved the Kyoto-Agreement?</i>

43/03	Frank Jensen Max Nielsen Eva Roth	<i>Application of the Inverse Almost Ideal Demand System to Welfare Analysis</i>
44/03	Finn Olesen	<i>Rudolf Christiani – en interessant rigsdagsmand?</i>
45/03	Finn Olesen	<i>Kjeld Philip – en økonom som også blev politiker</i>
46/03	Urs Steiner Brandt Gert Tinggaard Svendsen	<i>Bureaucratic Rent-Seeking in the European Union</i>
47/03	Bodil Stilling Blichfeldt	<i>Unmanageable Tourism Destination Brands?</i>
48/03	Eva Roth Susanne Jensen	<i>Impact of recreational fishery on the formal Danish economy</i>
49/03	Helge Tetzschner Henrik Herlau	<i>Innovation and social entrepreneurship in tourism - A potential for local business development?</i>
50/03	Lone Grønbæk Kronbak Marko Lindroos	<i>An Enforcement-Coalition Model: Fishermen and Authorities forming Coalitions</i>
51/03	Urs Steiner Brandt Gert Tinggaard Svendsen	<i>The Political Economy of Climate Change Policy in the EU: Auction and Grandfathering</i>
52/03	Tipparat Pongthanapanich	<i>Review of Mathematical Programming for Coastal Land Use Optimization</i>
53/04	Max Nielsen Frank Jensen Eva Roth	<i>A Cost-Benefit Analysis of a Public Labelling Scheme of Fish Quality</i>
54/04	Frank Jensen Niels Vestergaard	<i>Fisheries Management with Multiple Market Failures</i>
55/04	Lone Grønbæk Kronbak	<i>A Coalition Game of the Baltic Sea Cod Fishery</i>

56/04	Bodil Stilling Blichfeldt	<i>Approaches of Fast Moving Consumer Good Brand Manufacturers Product Development “Safe players” versus “Producers”: Implications for Retailers’ Management of Manufacturer Relations</i>
57/04	Svend Ole Madsen Ole Stegmann Mikkelsen	<i>Interactions between HQ and divisions in a MNC - Some consequences of IT implementation on organizing supply activities</i>
58/04	Urs Steiner Brandt Frank Jensen Lars Gårn Hansen Niels Vestergaard	<i>Ratcheting in Renewable Resources Contracting</i>
59/04	Pernille Eskerod Anna Lund Jepsen	<i>Voluntary Enrolment – A Viable Way of Staffing Projects?</i>
60/04	Finn Olesen	<i>Den prækeynesianske Malthus</i>
61/05	Ragnar Arnason Leif K. Sandal Stein Ivar Steinshamn Niels Vestergaard	<i>Actual versus Optimal Fisheries Policies: An Evaluation of the Cod Fishing Policies of Denmark, Iceland and Norway</i>
62/05	Bodil Stilling Blichfeldt Jesper Rank Andersen	<i>On Research in Action and Action in Research</i>
63/05	Urs Steiner Brandt	<i>Lobbyism and Climate Change in Fisheries: A Political Support Function Approach</i>
64/05	Tipparat Pongthanapanich	<i>An Optimal Corrective Tax for Thai Shrimp Farming</i>
65/05	Henning P. Jørgensen Kurt Hjort-Gregersen	<i>Socio-economic impact in a region in the southern part of Jutland by the establishment of a plant for processing of bio ethanol</i>
66/05	Tipparat Pongthanapanich	<i>Options and Tradeoffs in Krabi’s Coastal Land Use</i>
67/06	Tipparat Pongthanapanich	<i>Optimal Coastal Land Use and Management in Krabi, Thailand: Compromise Programming Approach</i>

68/06	Anna Lund Jepsen Svend Ole Madsen	<i>Developing competences designed to create customer value</i>
69/06	Finn Olesen	<i>Værdifri samfundsvidenskab? - nogle refleksioner om økonomi</i>